

ren of hadden dat reeds gedaan. Het eerste naoorlogse kabinet droeg geen nationaal karakter: de CPN en de ARP (de partij der gereformeerden die aan het illegale werk een minstens zo groot aandeel hadden gehad als de communisten) waren er niet in vertegenwoordigd. Bovendien waren de gezagsverhoudingen tot in de herfst van '45 door het optreden van het Militair Gezag hoogst ondoorzichtig, leidden het arresteren en het opsluiten van allen die 'fout' waren geweest, tot schokkende tonelen, bleek de zuivering al na enkele weken met roddel en achterklap gepaard te gaan en een onvolledig karakter te dragen, werd geconstateerd dat tegen diegenen die zich aan economische collaboratie schuldig hadden gemaakt of als politiefunctionarissen hand- en spandiensten hadden verleend aan de bezetter, nauwelijks maatregelen werden genomen en ergerden velen zich er aan dat de zwarte handel welig bleef tieren.

★

Sterk waren de gevoelens van teleurstelling vooral bij allen die het in de bezetting het zwaarst te verduren hadden gekregen: de gedeporteerden die niet met meelevende hartelijkheid waren ontvangen maar veelal met kille onverschilligheid, de illegale werkers die voorzover zij hadden verwacht dat hun prestaties zouden worden erkend, spoedig hadden moeten constateren dat misdragingen van sommige BS'ers de naam van de illegaliteit door het slijk haalden en dat de meesten hunner (sommigen hadden overheidsfuncties gekregen) op precies dezelfde wijze als ieder ander weer een plaats moesten trachten te veroveren in de samenleving. Ja, in de allereerste dagen na de bevrijding was er nog een ontroerend gevoel van saamhorigheid, speciaal in de illegaliteit – de schrijver en radiospreker A. den Doolaard, als officier van het Militair Gezag uit Londen overgekomen, zag in de Nieuwe Kerk in Amsterdam op 10 mei '45 'de hele ex-illegaliteit van uiterst links tot uiterst rechts' bijeen. 'Er spraken', schreef hij een jaar later,

'een predikant, een pater, en een hoofdredacteur van een der ex-ondergrondse bladen [en] onder de preekstoel zaten naast elkaar een communist met een rode das, een ouderling, een aanvoerder uit de verzetsbeweging die effectenhandelaar is, en een jonge man die nooit een ander beroep heeft gehad dan aanvoerder van een Knokploeg.'

¹ A. den Doolaard (ps. van C. J. Spoelstra): *Europa tegen de Moffen. Er is slechts één Nieuwe Orde: de orde van het verzet. Een keus uit de radioredevoeringen* (1946), p. 210.